

فصلنامه بین المللی قانون یار

License Number: ۷۸۸۶۴ Article Cod: ۲۰۲۰S۳D۱۲SH۲M ISSN-P: ۲۵۳۸-۳۷۰۱

بررسی حقوقی مهریه زوجه در نظام قانون گذاری ایران

(تاریخ دریافت ۱۳۹۸/۰۵/۲۵، تاریخ تصویب ۱۳۹۸/۱۲/۱۵)

اکرم اکبری

چکیده

امروزه جوامع بشری بیش از پیش به اهمیت و استحکام بنیان خانواده در سلامت جامعه پی برده اند، اهمیت این موضوع از آن جهت است که خانواده رکن اساسی و ریشه ای هر جامعه می باشد که سلامت آن اثر مستقیم در سلامت و موفقیت در سطح اجتماع دارد. از این رو قدرت ها برای حفظ این نهاد به دنبال راه حل های سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و حقوقی می باشند که در سایه آن بتوان دوام و امنیت خانواده را تضمین نمود، در دین اسلام از همان ابتدا به موضوع خانواده، زن و مرد، که ارکان اصلی خانواده هستند بسیار توجه شده است به همین دلیل تکالیفی که زن و شوهر نسبت به یکدیگر برای رسیدن به آرامش و تعالی نیاز دارند را معرفی و تبیین نموده و آنها را ملزم به رعایت آن کرده است، از حقوق زوج تمکین زوجه و از حقوق زوجه که باید زوج آن را ادا نماید می توان از مهریه و نفقه و اجرت المثل و نحل نام برد. که اصطلاحاً از آن به عنوان حقوق مالی زوجه یاد می کنیم. مهریه و نفقه در ایام زوجیت و اجرت المثل و نحل پس از طلاق به زوجه تعلق می گیرد و از حقوق مالی زوجه محسوب می گردد که جنبه حمایتی دارد، امروزه پرداخت حقوق مالی زوجه در اغلب موارد با موانعی روبرو شده است. بنا به نظر جامعه شناسان در مورد مهریه (در عصر کنونی میزان مهریه در حال افزایش است که این امر پیامدهای نامطلوبی همچون تغییر در نوع همسر گزینی، کاهش نرخ ازدواج و ایجاد خصومت و دشمنی و احتمال سوداگری و در پی خواهد داشت).

واژگان کلیدی: مهریه، عقد نکاح، طلاق، اجرت المثل، حقوق خانواده

بخش اول: کلیات

خانواده سالم اساس یک جامعه سالم می باشد. اگر خانواده دچار انحطاط و ناامنی شود جامعه نیز به این بلا دچار می گردد. در قرآن و سنت به اهمیت نقش زن و مرد در ایجاد آرامش در خانواده اشاره شده و با بیان حقوقی که زن و شوهر نسبت به هم دارند به رعایت آنها سفارش زیادی نموده تا با رعایت آن، در جهت رشد و تعالی یکدیگر بکوشند. اما از حقوقی که می توان از آنها نام برد حقوقی هستند که جنبه ی مالی دارد و موجب تامین زن توسط شوهر از جهت مادی و روانی می گردد. مهریه و نفقه در ایام زوجیت و اجرت المسمی و اجرت المثل و نحله پس از طلاق قابل پرداخت می باشد. اما امروزه گاهی بنابه دلایلی امکان پرداخت و دریافت آن وجود ندارد و یا دشوار است. به همین دلیل ایده جدیدی به عنوان بیمه مهریه مطرح شده است که در رویه شرکت های بیمه ایران، بیمه تشکیل سرمایه یا پس انداز برای مهریه نوعی سرمایه گذاری به نفع شوهر و زن است زن ذی نفع و شوهر نیز نفع می برد زیرا به همان میزان که مهریه به زن پرداخت می شود ذمه شوهر بری می گردد اما این نوع بیمه نوعی انتقال دین است و بیمه ضامن عهده شوهر در صورت مرگ و طلاق است این مسئله مطرح می گردد که بیمه کردن مهریه به چه اندازه با موازین فقهی سازگار است؟ و آیا می توان سایر حقوق مالی زوجه را چون نفقه و اجرت المثل بیمه کرد؟.

بند اول: مفهوم بیمه

نو بودن کلمه بیمه و رواج آن در دو قرن اخیر موجب شده تا فرهنگ نامه نویسان به این امر اذعان کرده و آن را واژه ای جدید در قرن اخیر بدانند و تنها به معانی کاربردی و اصطلاحی آن پردازند. در فرهنگ نامه دهخدا بیمه را واژه ای هندی می داند که از بیم گرفته شده و (ضمانت مخصوص از جان و مال که در تمدن جدید رواج یافته است. این طور که برای شخص مال یا مبلغی به شرکت بیمه ارائه می دهند در صورت اصابت خطر بر جان و مال

^۱ قاسم زاده، سیدمرتضی، بیمه مهر و لزوم تبیین و بازنگری و اصلاح ساختار آن، مجله پژوهش های حقوقی، موسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش، ۱۳۸۶، ص ۱۳۰

شرکت مبلغی را که مقدار آن از اول معلوم بوده در جهت جبران آن خسارت می دهد.^۱ (در عربی نیز بیمه به معنای تامین از ماده امن یعنی امنیت دادن می باشد، به معنای آرامش روحی و زوال خوف برگرفته شده است چنانکه در تاج العروس: ۱۲۴، (امنه تامینا وائتمنه واستامنه) آمده است که همگی به یک معنایند. و در قرآن کریم آمده است: (مالنالا تامنا علی الیوسف) (رب الجعل هذا البلد آمنا)^۲ به طور کلی عقد بیمه از نظر اصطلاحی آن، نوعی معامله و قرارداد است که (تعهداتی را برای طرفین قرار داد بیمه الزامی می سازد و امروزه نقش مهمی در توسعه اقتصادی و اجتماعی ایفا می کند بین معنای اصطلاحی بیمه که نوعی تامین و تعهد در پرداخت خسارت است با معنای لغوی آن قرابت دارد).^۳ قانون گذار در ماده یک قانون بیمه آورده است: (بیمه عقدی است که به موجب آن یک طرف تعهد میکند در ازای پرداخت وجه یا وجوهی در صورت وقوع و بروز حادثه خسارت وارده بر او را جبران نموده یا وجه معینی بپردازد). به طور کلی قدر مشترک بین تعریف های موجود ایمنی دادن در خطر و جلوگیری از ترس است. از زمینه های پیدایش بیمه احساس نیاز به امنیت و خطر گریزی و پیشگیری از آن است که در مسیر رفع نیازهای انسان برای یک فرد ایجاد می شود. در آغاز انسانها به علت حس هم نوع دوستی و همکاری در سختی ها هر کدام مبلغی را به شکل جمعی ذخیره سازی می کردند تا اگر یکی از آنها به حادثه ای دچار شود و زیان قابل توجهی به او وارد آید که از عهده جبران آن برنیايد صندوق مشترک تعاونی خسارت وارده را به عهده بگیرد. و به (توزیع و تحمیل خسارت و زیان ناشی از حادثه معین یا غیر معین اتفاقی یا حتمی برای فرد یا افراد یا اموال یا اشیاء به عهده شخص یا اشخاص متضرر است). بیمه گفته می شود. در سال های اخیر نیز پیشرفت صنعت گسترش سرمایه گذاری در بخش های مختلف وابستگی نظام تجارت و اقتصاد به بیمه و تاثیر آن در زندگی بشر سبب شد که فقهای مسلمان بررسی جدی این نهاد حقوقی و تحلیل فقهی آن بپردازند. و با توجه به اینکه فقهای امامیه بیمه های اجتماعی و تعاونی

^۱ قاضی، عبدالحلیم، بیمه و احکام اسلامی، قسمت اول، مجله ندای اسلام فقه و افتاء، پورتال مقالات علوم انسانی، ص

۴۷ عادل اردبیلی، سهیلا، حسنی، زهرا، بررسی ماهیت فقهی بیمه، مجله تخصصی فقه و مبانی حقوق واحد بابل، پژوهشگاه علوم انسانی

و مطالعات فرهنگی، بی تا، صفحه ۱۶۸

را به استناد وجود تعاون و عدم کسب ربح مشروع می دانند، ولی درباره بیمه های خصوصی اختلاف نظر دیده می شود.

بند دوم: حقوق مالی زوجه

قبل از پرداختن به مفهوم مهریه و نفقه و اجرت المثل لازم است که با اصطلاح حقوق مالی نیز آشنا شویم، زیرا برای کم کردن تکرار مهریه و نفقه و اجرت المثل، گاهی از عبارت حقوق مالی زوجه در متن استفاده می کنیم. (حق در لغت به معنای راست و درست است و در مقابل باطل به معنای ناراستی و نادرستی می باشد، همچنین حق به معنای نصیب و بهره و از چیزی ملک و مال است و جمع آن حقوق می باشد در عرف نیز به معنای وظیفه و تکلیف می باشد، یعنی هر کس علاوه بر اینکه می تواند از حقوق و امتیازات در نظر گرفته برای او در اجتماع و عرف استفاده نماید در مقابل نسبت به دیگران نیز وظیفه و حقوق متقابل دارد.)^۱ حق دو نوع است حق مالی و حق غیر مالی البته تقسیم بندی دیگری دارد که به حق الله و حق الناس نیز تقسیم می شود که مورد بحث ما حق مالی است که قابل اسقاط، انتقال و قیمت گذاری و مبادله می باشد. (در قانون مدنی در موارد مربوط به اموال و مالکیت حقوق مالی را حقوقی دانسته که در دسته دارایی قرار می گیرند و وابستگی شدیدی به شخص دارند حقوق مالی قابل قیمت گذاری به پول، مبادله و اسقاط هستند)^۲ و زوجه، منظور زنی است که به موجب عقد نکاح دائم یا موقت به زوجیت مردی در آمده باشد. اکنون که با معنای عبارت حقوق مالی زوجه آشنا شدید لازم است به توضیح بیشتری در مورد آن بپردازیم، افراد از طرق مختلف اندوخته و اموالی برای خود فراهم می آورند و حق تصرف در آن را دارند از جمله، (مالی که خود به دست می آورند و حاصل دست رنج خودشان است دوم مالی که به تبع اتفاقی صاحب آن می شوند و آن غیر از مالی است که برای آن تلاش کرده است و مالک آن می شوند مثل ارث و دیه، و سوم اموالی که جهت حمایت افراد و کمک به آنها پرداخت می شود، مثل نفقه

^۱ دهخدا، زهرا، حقوق زن از منظر قرآن و قانون مدنی ایران، پورتال مقالات علوم انسانی، صفحه ۴

^۲ جعفری لنگرودی، محمد جعفر، حقوق اموال، صفحه ۵۴

اقارب،)^۱ مالکیت زن در اموالش از موارد گفته شده مستثنی نیست اما نوع سوم مالکیت که جهت حمایت و سرپرستی به زن در زمان زوجیت و بعد از آن تعلق می‌گیرد مثل مهریه و نفقه واجرت المثل و نحلّه مورد بحث ماست که از آن به حقوق مالی زوجه نام خواهیم برد. مالکیت حمایتی نوعی از مالکیت زن است که به اعتبار نقش همسری آن به وجود می‌آید و موجب اطمینان خاطر و آرامش او در طی زندگی زناشویی و بعد از آن می‌گردد. در ادامه هر یک از مصادیق حقوق مالی زوجه را تعریف خواهیم نمود.

بند سوم: مهریه

کتاب گذشته مهریه را با رجوع به کلام الهی به شکلی موشکافانه ترجمه نموده اند و گفته اند:

(مراد از «صَدَقَةٌ» (به فتح صاد و ضم دال) مهریه زنان است گویی علت این تسمیه آنست که اعطاء آن دلیل صدق الفت و عشق مرد به زن است و اطلاق نحلّه از آنست که مهریه فقط عطیه و بخششی است از مرد و با این دو لفظ قرآن کریم موقعیت مهر را در اسلام بیان کرده که چون موقعیت زن موقعیت عشق و موقعیت مرد موقعیت تمنا و خواهش از زن است لذا مهریه ای به او می‌دهد که فقط عطیه و شاهد صدق توجه مرد به زن است. راغب معنای اصلی نحل را زنبور عسل گرفته و گوید: بنظر من مهریه را از آن جهت نحلّه گویند که عطیه مرد مثل عطیه زنبور عسل عوض مالی ندارد و گوید می‌شود عطیه را معنای اصلی قرارداد در این صورت زنبور را از آن جهت نحل گویند که کارش عطیه است نسبت به مردم در مجمع وجه دوم را اختیار فرموده و گوید: زنبور را نحل گویند که خداوند به وسیله او عسل را به مردم عطا کرده است.)^۲ می‌توان گفت، (مهریه کلمه ای عربی است که در فارسی به آن کابین می‌گویند و لغات مترادف آن در عربی صدق و نحلّه، فریضه و اجر نیز آمده است در قرآن کلمه مهر نیامده است)^۳ و همچنین در ماده ۱۰۸۷ قانون مدنی آمده است (مهر مالی است که به

^۱ کاظمی، زهره، حمایت‌های مالی زنان در نظام حقوق خانواده از دید گاه اسلام، صفحه ۲

^۲ آفرشی، سید علی اکبر، قاموس قرآن، جلد ۷، صفحه ۳۶

^۳ لطفی، اسدالله، ایران قوانین و احکام سلسله مباحث حقوق و احکام خانواده، جلد ۲، صفحه ۲۳۰.

واسطه عقد نکاح زوج ملزم و متعهد به پرداخت آن به زوجه می گردد. الزام مربوط به پرداخت مهر ناشی از حکم قرآن کریم است و ریشه قرار دادی ندارد به همین دلیل سکوت دو طرف در عقد، حتی توافق بر اینکه زن مستحق مهر نباشد. موجب از بین رفتن تعهد زوج به پرداخت مهریه نیست) پرداخت مهریه امری قراردادی نیست و وجوب مهریه را از آیه های قرآن می توان یافت چند آیه از قرآن که مبنای فقهی وجوب مهریه قرار گرفته اند:

(وآتواالنساء صدقاتهن نحله)

(صدقهای زنان را به عنوان هدیه به آنها پرداخت نمایید)^۱

و همچنین می فرماید:

(وان طلقتموهن من قبل ان تمسوهن و قد فرضتم لهن فریضه فنصف ما فرضتم)

هر گاه زنان را قبل از همبستری طلاق دادید نصف مهر آنها را پرداخت نمایید)^۲

و (فما استطعتم به منهن فآتوهن اجورهن)

از زنان که استمتاع می برید اجر آنها را پرداخت نمایید)^۳

از فعل امری که در آیه آمده است می توان وجوب آیه را بر پرداخت مهریه استنباط کرد. به طور کلی مهریه مالی است که هنگام وقوع عقد نکاح از سوی مرد به زن تعلق می گیرد.

بند چهارم: نفقه

نفقه در فرهنگ نامه های فارسی هزینه خرج و اخراجات و خرج هر روزی را گویند)^۴ در جای دیگر آمده است تعهد و نفقه دادن نیز یعنی متکفل معاش دیگری شدن و هزینه معاش دیگری را پذیرفتن و نفقه به آنچه خرج و مصرف می شود، نیز می گویند در قرآن کلمه نفقه فراوان آمده است اصل نفق به معنی خروج آمده است. آیه هایی که در آن کلمه نفقه که معنای اخراج و مصرف را می دهد آمده است در ذیل به آنها اشاره می شود:

^۱سوره نساء آیه ۴

^۲سوره بقره آیه ۲۳۷

^۳سوره نساء آیه ۲۴

^۴مهریه www.vajehyab.com دهخدا - سایت واژه یاب ،

(وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ نَفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُمْ مِنْ نَذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ...)

(هر چه انفاق کنید و یا به نذر و صدقه بدهید همانا خداوند می داند)^۱

^۲ (تَبْتَغِي نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سَلْمًا فِي السَّمَاءِ)

(نقبی در زمین یا نردبانی در آسمان فراهم آور...)

(وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ)

آنچه از مال با ارزش و بی عیب انفاق کنید یقیناً خدا به آن داناست.)^۳

(الرجال قوامون على النساء بما فضل الله بعضهم على بعض و بما انفقوا من اموالهم..)

مردان کارگزاران زنانند، به خاطر آنکه خدا مردان را بر زنان برتری داده و به خاطر آنکه

مردان از اموالشان هزینه زندگی زنان را می پردازند)^۴

(قُلْ لَوْ أَنْتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي إِذًا لَأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ الْإِنْفَاقِ)

(بگو اگر شما مالک خزینه های رحمت پروردگارم بودید، در آن صورت از ترس از انفاق

کردن بخل می ورزیدید.)^۵

(وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ...)

(هیچ چیز آنان را از پذیرفته شدن انفاقشان باز نداشت مگر آنکه آنان به خدا و رسولش کافر

شدند.)^۶ آنچه از قرآن کریم و سنت در مورد نفقه زوجه فهمیده می شود این است که بر زوج

واجب است نفقه زوجه را بدهد و آن عبارت است از آنچه که در میان مردم به عنوان هزینه

زندگی معمول است. بیان می دارد (همین که نکاح به طور صحت واقع شد روابط زوجیت بین

طرفین موجود و حقوق و تکالیف زوجین در مقابل همدیگر برقرار می شود)^۷ از جمله آنها

^۱سوره بقره آیه ۲۷۰

^۲سوره انعام آیه ۳

^۳سوره بقره آیه ۲۷۳

^۴سوره نساء آیه ۳۴

^۵سوره اسراء آیه ۱۰۰

^۶سوره توبه آیه ۵۴

^۷قانون مدنی، ماده ۱۱۰۲

نفقه می باشد و اما پوشاک و خوراک و مسکن با توجه (به وضعیت زندگی زن)^۱ برای او از طرف زوج مهیا می گردد. و در (زمان نشوز مرد اختیار دارد که نفقه را نپردازد)^۲.

بند پنجم: اجرت المثل

اجرت یعنی پاداش عمل که دارای دو نوع است: اجرت المسمی و اجرت المثل
اجرت المسمی یعنی، مقدار اجرتی است که در قبال انجام کاری معین شده است.
اما اجرت المثل وقتی در عقد اجرت مشخص نشود بعد از انجام عمل مقدار اجرتی تعیین می
شود و پرداخت می گردد، که از شروط استحقاق آن:

۱- عمل در عرف و عادت مستحق اجرت باشد

۲- شان عامل اقتضا کند که برای عمل اجرت بگیرد^۳

در ماده ۳۳۶ قانون مدنی آمده است (هر کس بر حسب امر دیگر اقدام به عملی کند که عرفاً
برای آن اجرتی بوده و یا آن شخص عادتاً مهیای آن عمل باشد عامل مستحق اجرت عمل
خود خواهد بود مگر اینکه معلوم شود قصد تبرع داشته است.)

در قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق در تاریخ ۲۸ آبان ۱۳۷۱ توسط مجمع تشخیص
مصلحت نظام، اجرت المثل زوجه، بر اساس (قاعده احترام به عمل مسلم)^۴ و با توجه به
شرایط پرداخت اجرت در عقود چون جعاله و... به همراه نحله تصویب شد. حق الزحمه زن
در امور خانه داری که با ارجاع کارشناس تعیین می گردد اجرت المثل زن محسوب می
گردد، که دارای شرایطی می باشد که با برقرار شدن تمام این شرایط زن را مستحق اجرت
المثل می شود و شرایط استحقاق اجرت المثل زن که در ماده ۳۳۶ قانون مدنی در یک تبصره
الحاق شده

این است که:

^۱ قانون مدنی، ماده ۱۱۰۷ (اصلاحی ۱۳۸۱/۸/۹)

^۲ قانون مدنی، ماده ۱۱۰۸ (هر گاه زن بدون مانع مشروع از ادای وظایف زوجیت امتناع کند مستحق نفقه نخواهد بود)

^۳ محقق حلی، شرایع الاسلام، جزء ۲، ص ۱۸۸

^۴ محقق داماد، سید مصطفی، قواعد فقه بخش مدنی، صفحه ۲۱۸

۱- کار در منزل به دستور مرد انجام شده باشد

۲- قصد زن بر عدم تبرع برای دادگاه اثبات شود

در صورتی که اجرت المسمی در ضمن عقد شرط شده باشد نوبت به اجرت المثل نمی رسد و از شرایط مطالبه آن:

۱- هنگام طلاق قابل دریافت است (پس از احراز عدم سازش دادگاه)

۲- طلاق به خواست زوجه نباشد .

اگر طلاق به درخواست مرد است ناشی از تخلف از وظایف همسری یا سوء اخلاق و رفتار باشد.

بند ششم: نحله

نحله به کسر نون در معانی هدیه آیین و مذهب و عقیده آمده است بعضی فقها نحله را همان مهریه می دانند و با استناد به آیه ۴ سوره نساء مهریه را بخشی از سوی مرد برای زن می دانند اما اکنون با توجه به آنچه در اجرت المثل بیان شد قانون جدید، که در ۲۸ آبان ۱۳۷۱ به تصویب رسید، اجرت المثل و نحله از حقوق مالی زوجه قرار گرفت که با تحقق شرایط مرد را ملزم به پرداخت آن به زوجه نمود . سنوات زندگی مشترک و نوع کارهایی که زوجه در خانه شوهر انجام داده و وسع مالی زوج، مورد نظر قرار می گیرد و دادگاه مبلغی را از باب بخشش نحله برای زوجه تعیین می کند با وجود شرایط لازم برای پرداخت اجرت المثل نوبت به نحله نمی رسد ولی تعلق نحله نیز باید با تقاضای مرد برای طلاق باشد و نباید ناشی از تخلف زن از وظایف همسرش یا سوء اخلاق و رفتار وی باشد مثلاً اگر زن قصد تبرع و فعالیت رایگان داشته و کار منزل به دستور مرد انجام نشده باشد نحله پرداخت می شود.

بخش دوم: بیمه مهریه

بند اول: فلسفه وجود مهریه

قبل از اینکه به بررسی بیمه مهریه پردازیم لازم است به طور مختصر مهریه و شرایط آن را معرفی نماییم. (در قرآن از مهریه با عطیه و بخشش)^۱ یاد شده است. گاهی آن را (عطیه ای از

^۱سوره نساء آیه ۴

سوی خداوند که توسط مرد به زن پرداخت می‌گردد و برخی آن را بخشی از سوی مرد به همسرش^۱ می‌دانند. اما نظرات و دلایل دیگری جهت توجیه پرداخت مهریه ذکر شده است، عده ای از آنها پرداخت مهریه را به دلیل (جبران کمبود سهم الارث زن می‌دانند)^۲ و برخی (مهر را عوض بضع زن)^۳ می‌دانند و ناشی از تصرف مرد نسبت به زن میدانند. و آن را بهای جبران خسارت به شمار آورده‌اند. ولی امروزه کاربرد مهریه جهت پایبندی به لوازم زندگی مشترک و ارتباط زناشویی یا ضامنی برای حق طلاق زن محسوب می‌گردد. حتی در برخی نظرات به نوعی داد و ستد^۴ اشاره دارد. اما به طور کلی می‌توان گفت: (مهریه تدبیر ماهرانه ای است که در متن آفرینش خلقت برای تعدیل روابط زن و مرد و پیوند آنها با یکدیگر به کار رفته است).^۵

بند دوم: انواع مهریه

به دلیل اینکه قانون مدنی از قول مشهور فقها پیروی کرده است، در موضوعاتی که مورد بحث قرار می‌گیرد تا جایی که ممکن است به ذکر قوانین می‌پردازیم.

مهرالسنه: (پیامبر اکرم (ص) ۵۰۰ درهم معادل ۵۰ دینار کابین تمام همسران خود می‌نمود)^۶ که به این مقدار مهر السنه می‌گویند، (برخی فقهای امامیه عقیده دارند که مهریه زنان نباید از این مقدار تجاوز نماید).^۷

مهرالمسمی: مهری است که زن و شوهر قبل یا بعد از انعقاد عقد نکاح و قبل از نزدیکی مقدار و (میزان آن را به تراضی تعیین می‌نمایند)^۸ و باید (تا حدی که رفع جهالت شود معلوم باشد).^۱

^۱ فرشی، سید علی اکبر، ، قاموس قرآن، ج ۷، ص ۳۶

^۲ کاتوزیان، ناصر، حقوق خانواده، ص ۱۴۸

^۳ مطهرالحلی، یوسف بن علی، تبصره المتعلمین فی احکام الدین، ص ۵۴۲

^۴ مهر انگیز منوچهریان، انتقاد قوانین اساسی و مدنی و کیفری ایران از نظر حقوق زن، ص ۳۵

^۵ مرتضی مطهری، نظام حقوقی زن در اسلام، ص ۱۸۳ و ۱۸۵

^۶ شرح لمعه، ج ۲، ص ۲۹۸، محمدحسن نجفی، جواهر الکلام، ج ۳۱، ص ۴۷

^۷ سید مرتضی، الانتصار، ص ۱۲۴، علامه حلی تحریر الاحکام جلد ۲، ص ۳۱

^۸ قانون مدنی، ماده ۱۰۸۰،

مهرالمثل: مهرالمثل مالی است که برای زوجه تعیین و در آن باید (حال زن از حیث شرافت خانوادگی و سایر صفات و وضعیت او نسبت به امثال و اقربان و اقارب و همچنین معمول محل و غیره در نظر گرفته شود).^۲ (اگر بعد از عقد نکاح دائم اگر قبل از تراضی بر مهر معین، بین آنها نزدیکی واقع شود).^۳ و یا (مهرالمسمی مجهول باشد یا مالیت نداشته باشد از موارد استحقاق مهرالمثل خواهد بود).^۴

مهرالمتعه: (هر گاه مهر در عقد ذکر نشده باشد و شوهر قبل از نزدیکی و تعیین مهر زن خود را طلاق دهد زن مستحق مهرالمتعه است و اگر بعد از آن طلاق دهد مستحق مهرالمثل خواهد بود).^۵ و (این مبلغ بستگی به وضعیت مالی زوج دارد).

بند سوم: شرایط مهریه

قراردادی که زن و مرد راجع به مهر می‌بندند یک قرارداد تبعی و جدا از اصل نکاح ولی تابع عقد مزبور است. از این رو شرایط اساسی مورد معامله در مورد مهر نیز باید رعایت شود بنابراین:

۱. مهر باید مالیت داشته باشد.
 ۲. مهر باید قابل تملک باشد.
 ۳. هر گاه مهر، عین معین باشد باید در زمان عقد موجود باشد.
 ۴. مهر باید معلوم باشد.
 ۵. مهر باید منفعت عقلانی مشروع داشته باشد.
- (به مجرد عقد، زن مالک مهر می‌شود.^۶ به مجرد عقد نکاح زن مالک مهر می‌شود اما به نظر فقها این (ملکیت متزلزل)^۱ است و با نزدیکی تمامی آن مستقر می‌شود. با توجه به شرایط

^۱ قانون مدنی، ماده ۱۰۹۱

^۲ قانون مدنی، ماده ۱۰۹۳

^۳ قانون مدنی، ماده ۱۱۰۰

^۴ قانون مدنی، ماده ۱۰۸۷

^۵ قانون مدنی، ماده ۱۰۹۴

^۶ قانون مدنی، ماده ۱۰۸۲

مهریه که در بالا به آن پرداختیم و اصول قرار دادها در ادامه به آن اشاره خواهیم نمود به بررسی صحت بیمه مهریه می پردازیم.

بخش سوم: قواعد حاکم بر بیمه مهریه

فقها برای اینکه صحت عقود و معاملات را مورد بررسی قرار دهند به آیات و روایات مراجعه می نمایند و اگر آن عقد از عموم ادله پیروی نماید آن را مورد تایید قرار می دهند. آنها هر معامله ای که واقع می شود را حمل بر صحت می نمایند مگر اینکه فساد آن معلوم شود.^۱ در این فصل نیز با بیان عموم ادله به طور مختصر و مفید، صحت بیمه مهریه را مورد بررسی قرار می دهیم.

بند اول: (و لا تاكلوا اموالكم بينكم بالباطل الا ان تكون تجاره عن تراض منكم)

ای افرادی که ایمان آورده اید! اموالتان را میان خودتان بیهوده و باطل نخورید، مگر آن که به صورت تجارته بوده باشد که در آن رضایت هر دو طرف وجود داشته باشد و خودتان را نکشید که خداوند به شما مهربان است)^۲. آیه مبارکه با صراحت کامل می گوید تجارت باید نشأت گرفته از رضای دو طرف باشد و گرنه مصداق اکل مال به باطل است؛ چون در بیع مکره طیب خاطر و رضای باطن تحقق ندارد و قهراً مصداق اکل مال به باطل خواهد بود. بنا بر این بسیاری از فقها، با استناد به این آیه، هر قرارداد و معامله ای را که با رضایت طرفین منعقد می گردد و شرایط اساسی صحت قراردادها را داشته باشد، از نظر شرعی، صحیح دانسته و معتقدند که این آیه اختصاص به عقود معین ندارد بلکه عقود جدید و مستحدثه را نیز شامل می شود. همچنین هر قراردادی که از نظر عرف مصداق تجاره عن تراض باشد و موانع دیگر نداشته باشد از نظر شرع نیز صحیح می باشد و آثار قرارداد بر آن مترتب می گردد. از آیه

^۱ شهید ثانی، شرح لمعه، ج ۲، ص ۱۰۰

^۲ بحر العلوم، محمد بن محمد تقی، بلغة الفقیه، ج ۲، ص ۱۰۷، قانون مدنی ماده ۲۲۳

^۳ مقداد بن عبد الله سیوری حلی، -، کنز العرفان فی فقه القرآن - ج ۲، ص ۳۸۰

فهمیده می شود که اجبار و (اگرچه موجب عدم نفوذ معامله است)^۱ و (قصد و رضای طرفین با انشای عقد صورت می گیرد).^۲

بند دوم: رضایت در بیمه مهریه

بیمه مهریه را به دو شکل فرض می نماییم: در نوع اول بیمه گذار زوج باشد و در نوع دوم بیمه گذار زوجه باشد از این رو یکی از نکات اساسی که در عقد بیمه مهریه مورد توجه قرار می گیرد رضایت طرفین عقد می باشد. یعنی رضایت بیمه گر و بیمه گذار، اما به دلیل اینکه در عقد نکاح (تعیین مهریه باید به تراضی زن و شوهر)^۳ تعیین شود بیمه آن نیز باید به تراضی زوج و زوجه صورت بگیرد، از این جهت به بیمه گر توصیه می شود در انشای قرار داد به این مسئله توجه نماید که ایجاب از سوی بیمه گذار که با پر کردن فرم صورت می گیرد دارای بندهایی باشد تا بتواند رضایت هر دو را ثابت نماید.

بند سوم: بیمه مهریه و عقد فضولی

اگر بیمه گذار (زوج)، اقدام به بیمه کردن مهریه، بعد از عقد نکاح نماید، لازم است که زوجه آن را اجازه داده باشد. در غیر این صورت نفوذ عقد بیمه متوقف بر اجازه زوجه می باشد. این از آن جهت است که (زن به محض انعقاد عقد مالک مهر می باشد. و هر تصرفی که بخواهد در آن بنماید می تواند)^۴ (مستند مشهور فقها در مسئله فوق علاوه بر (اجماع روایات)^۵ واصله آیه شریفه و آتو النساء صدقاتهن نحله می باشد که حکم این آیه مطلق و به بعد و قبل از نزدیکی مقید نیست)^۶ اما اگر زوجه مهریه خود را که در دست زوج می باشد بیمه نماید عقد فضولی اتفاق نخواهد افتاد ولی مهر باید معلوم باشد و نکاح نیز صورت گرفته باشد و اگر قبل از نکاح و مشخص نبودن و تراضی بر مهریه بیمه منعقد شود، علاوه بر اینکه با مخالف ماده

^۱ قانون مدنی ماده ۲۰۳

^۲ قانون مدنی ماده ۱۹۱

^۳ قانون مدنی ماده ۱۰۸۰

^۴ قانون مدنی ماده ۱۰۸۲

^۵ وسائل شیعیه باب ۳۴ از ابواب مهو، تحریر الاحکام (علامه حلی)، ج ۲، ص ۳۲، تحریر الوسیله، ج ۲، ص ۳۰۰، مسئله ۱۵

^۶ محقق داماد، سید مصطفی، بررسی فقهی حقوق خانواده، تملک مهر، ص ۲۳

۱۰۸۰، قانون مدنی مبنی بر تراضی در تعیین مهریه مخالفت می کند، ضمانت مالیم یجب نیز خواهد بود.

بند چهارم: بیمه مهریه و اکل مال بالباطل

اگر بیمه گذار (زوج) قبل عقد نکاح و همچنین بدون رضایت زوجه در بعد از نکاح اقدام به بیمه کردن مهریه نماید. در واقع زوج مالکیت زوجه را تقسیط نموده و زمان تعیین نموده است. در حالی که مهر به خودی خود عندالمطالبه می باشد. و در صورت نارضایتی زوجه عقد بیمه فسخ می گردد، زیرا شرایط صحت عقد که رضای طرفین می باشد رعایت نشده است. به دنبال فسخ عقد بیمه، شرکت های بیمه گر حق بیمه هایی که زوج قبل از ازدواج پرداخته باز نمی گرداند، (زیرا بیمه گر مسئول خسارت ناشی از تقصیر بیمه گذار نمی باشد).^۱ و مصداق اکل بالباطل پیدا خواهد کرد زیرا نه تنها تأمین برای زوجه ایجاد نشده، بلکه زوج در مالی که مالکیت بعدی پیدا کرده است رضایت نداشته، تصرف کرده و مالکیت او را بدون تراضی تقسیط نموده به اضافه اینکه در اینجا زوج نیز متضرر می گردد، (زیرا زن می تواند تا مهر به او تسلیم نشده از ایفای وظایفی که در مقابل شوهر دارد امتناع کند).^۲ مشروط بر این که مهر او حال باشد. و بیمه گذار خود را از خسارات ناشی از تقصیر بیمه گذار یا نمایندگان بری می داند.

بند پنجم: (افوا بالعقود)

(یعنی ای گروه مؤمنان در معامله های خود به عقدها و عهدها وفا کنید و فاء و ایفاء هر دو به یک معنی است و آن عمل کردن به عهد و وعده و عقد در لغت عهد محکم است و مراد از عقود عهد و پیمان هاست که میان مردم واقع می شود یا عهدهایی که میان خدای تعالی و بنده های او واقع شده در ضمن تکالیف شرعیه یا عقدهای شرعیه است چنانکه متبادر در عرف شرع است).^۳ افوا صیغه امر است و صیغه امر ظهور در وجوب در وفا کردن به عهد دارد دارد

^۱ قانون بیمه ماده ۱۱

^۲ قانون مدنی، ماده ۱۰۸۵

^۳ حسینی جرجانی، سید امیر ابوالفتح، تفسیر شاهی، ج ۲، ص ۱۷۲

مگر اینکه قرینه و دلیلی بر خلاف آن ظاهر شود. و عقد به معنای بستن و گره زدن می باشد. در کلمه العقود هیئت جمع همراه با الف و لام دلالت بر عموم ازمانی و افرادی دارد. (یعنی هر چه بر حسب عرف عقد نامیده می شود مشمول عنوان العقود است)^۱ بنابراین هر قرارداد و ایجاب و قبولی که به لحاظ عرف عنوان عقد (توافق طرفین) بر آن صادق باشد، بر صحت آن می توان به عموم آیه استدلال کرد مگر آنکه مواردی به دلیل خاص از شمول آیه خارج شده باشد. از آیه تجاره عن تراض به دست آمد که رضایت دو طرف یعنی زوج و زوجه، در عقد بیمه مهریه باید محرز گردد. و فرم هایی که جهت انشای عقد بیمه مهریه فراهم آمده باید دارای قسمت هایی باشد که رضایت هر دو را احراز کند. اما آنچه مورد اهمیت است تعهدی می باشد که تحت تعهدی دیگر قرار می گیرد، تعهدی که مرد در پرداخت مهریه به زن دارد مورد عقد بیمه قرار می گیرد، قرارداد بیمه مهریه با استناد به آیه اوفوا بالعقود باید به شکلی باشد که در انجام هر دو تعهد ایرادی وارد نشود و به هر دو تعهد عمل شود. در جریان عقد بیمه مهریه اگر بیمه گذار زوجه باشد رضایت زوج لازم است زیرا زوج متعهد بر پرداخت اقساط خواهد بود، زیرا اگر زوجه بخواهد مهریه را بیمه نماید و خود اقساط را به بیمه گر بپردازد، چیزی برعهده زوج نمی ماند، تا ملزم به پرداخت مهریه شود و زوجه متضرر خواهد شد. و اگر بیمه گذار زوج باشد احراز رضایت زوجه ضروری است زیرا او بعد از نکاح مالک مهریه است و (زوج از طرف زوجه نماینده می باشد)^۲، نتیجه این خواهد شد که بیمه گر، طرف قرارداد و (بیمه گذار را کسی می داند که تعهد بر پرداخت اقساط بیمه نماید).^۳ از این جهت تنها زوج (مرد) می تواند طرف قرارداد بیمه باشد. در ادامه دلایل روشن تری بر این الزام آورده خواهد شد.

^۱فاضل مقداد ج ۲، ص ۷۱ هـ ق ص ۱۷۲

^۲قانون بیمه، ماده ۵، (بیمه گذار ممکن است اصیل باشد یا به یکی از عناوین قانون نمایندگی صاحب مال یا شخص ذینفع را داشته یا مسئولیت آن را از طرف صاحب مال داشته باشد.)

^۳همان، ماده ۵

بند ششم: بیمه مهریه و ضمان مالم یجب

اگر بیمه گذار (زوج) قبل از عقد نکاح اقدام به بیمه نمودن مهر نماید. به دلیل اینکه سبب به وجود نیامده است، از مصادیق ضمان مالم یجب خواهد بود و باطل می باشد. به استناد قانون (ضمان دینی که هنوز سبب آن ایجاد نشده است باطل است)^۱ و سبب در اینجا نکاح می باشد که به موجب آن دین یعنی مهریه به وجود می آید. البته با توجه به ماده ۶۹۶ قانون مدنی ضمانت هر دینی امکان پذیر است. اما آنچه فهمیده می شود ضمانت هر دینی با وقوع سبب بدون اشکال خواهد بود، به عبارتی ضمانت مهریه منوط به وقوع نکاح می باشد. و این اشکال به زوجه نیز اگر بیمه گذار قرار بگیرد وارد است. اگر بیمه گذار (زوج)، بعد از عقد نکاح اقدام به بیمه نمودن مهر نماید همینطور که در فصل گذشته گفتیم بیمه تعهد موکول به آینده است و ضمانت مالم یجب تعهد حال می باشد از آنجا که بعد از نکاح تعهد به پرداخت مهریه حال می شود و مصداق ضمان مالم یجب خواهد بود، و اگر بیمه را عقدی مستقل بدانیم بیمه گر تعهد حال شده را باید بیمه نماید و این در حالی است که، تعهد بیمه موکول به آینده می باشد و این خارج از طبیعت عقد بیمه است و با بیمه نیز در تعارض قرار می گیرد. مگر اینکه پرداخت مهریه موکول به زمان معین شود. همچنین می توان (برای تادیه تمام یا قسمتی از مهر می توان مدت یا اقساطی قرار داد).^۲ در اینجا اگر بیمه گذار زوجه قرار بگیرد. به دلیل اینکه (مالک مهر)^۳ می باشد، بیمه جبران خسارت و بیمه اموال به طور معمول است. اما همان طور که در بالا گفته شد بیمه کردن مهریه به دست زوجه در حالی که زوج پرداخت کننده اقساط باشد به صحت عقد که یکی از اصول آن طرفین معامله می باشند لطمه وارد می نماید.

بخش چهارم: بیمه مهریه در ایران

(در بسیاری از اوقات، مهریه دختران مسلمان ایرانی بر مبنای سکه های طلا تعیین می شود؛ از سال تولد دختر گرفته تا شمار ائمه یا سوره های قرآن کریم به عنوان تعداد سکه های مهریه

^۱ - قانون مدنی، ماده ۶۹۱

^۲ قانون مدنی، ماده ۱۰۸۳

^۳ قانون مدنی، ماده ۱۰۸۲

دختران بریده می شود)^۱(بر اساس تحقیقی در سال ۱۳۸۷ در مرکز مطالعات جمعیتی آسیا و اقیانوسیه از بیش از ۱۲۰۰ زن و مرد متاهل بین ۱۸ تا ۴۰ سال در حدود ۱۲ استان ایران نشان داده که میانگین مهریه به اعلام زنان ۳۵۰ سکه طلا و به اعلام مردان ۲۶۰ سکه طلا است. این پژوهش از رشد سریع میانگین مهریه در سال‌های اخیر حکایت داشته به طوری که تنها در عرض ۵ سال از میانگین ۳۰۰ سکه به ۴۵۰ سکه طلا رسیده است)^۲ البته (مهریه‌هایی با مبنای ۱۲۴۰۰۰ سکه طلا هم دیده شده است).^۳ بررسی‌ها حکایت از رکورد دار بودن کشور ایران در زمینه مهریه در منطقه آسیاست، (چنانکه در عربستان، عرف مهریه ۱۴ هزار دلار یا ۱۸ میلیون تومان است. در جمهوری آذربایجان، میانگین نرخ مهریه در حدود ۲۰۰۰ منات و معادل ۳ میلیون تومان برآورد می شود. میانگین نرخ مهریه در میان اقوام مختلف کشور هند در حدود ۱۰۰ هزار تا یک میلیون و ۵۰۰ هزار روپیه یا معادل ۳ میلیون تا ۳۵ میلیون تومان تعیین می شود. در ترکیه نیز نرخ مهریه به طور متوسط ۳۵ هزار لیر. یا حدود ۲۵ میلیون تومان است. در مناطق مختلف چین نیز در میان اقوام مختلف، نرخ مهریه حدود ۱۰۰ هزار یوان، معادل ۲۰ میلیون تومان در نظر گرفته می شود. در عمان نیز نرخ مهریه در حدود ۱۰ هزار ریال (واحد پول عمان) و برابر با ۲۵ میلیون تومان است. به این ترتیب، در کشور ما نیز سعی شده مهریه تعدیل و واقعی شود چنانکه در اواخر سال گذشته بحث (مهریه ملی) با تعیین ۱۱۰ سکه کلید خورد).^۴ در سال های پیش برای جلوگیری از این موضوع چاره های زیادی اندیشیده شد، از جمله وضع (قانون ۱۱۰ سکه)^۵ و بعد از آن تغییر واژه (عندالمطالبه به عندالاستطاعه)^۶ در دفتر ازدواج و اخیراً طرح بیمه مهریه)^۷ که به مرحله نهایی خود رسیده است، در رویه شرکت های بیمه تشکیل

^۱ باغانی، علیرضا، (فعلاً سکه‌های خود را ن فروشید) روزنامه همشهری (۱۲ بهمن ۱۳۸۳). بازبینی شده در ۶ فروردین ۱۳۸۸

^۲ میانگین مهریه زنان ایرانی ۲۶۰ تا ۳۵۰ سکه طلا، مرکز مطالعات و پژوهش‌های جمعیتی آسیا و اقیانوسیه. بازبینی شده در ۶ فروردین ۱۳۸۸.

^۳ مهریه ۱۲۴ هزار سکه‌ای و عواقب آن وبسایت تابناک (۲۸ آذر ۱۳۸۷) بازبینی شده در ۶ فروردین ۱۳۸۸

^۴ عروس‌های ایرانی، رکورد دار مهریه در آسیا! سایت خبری تحلیلی افکار نیوز. بازبینی شده در ۷ شهریور ۱۳۹۱

^۵ ماده ۲۲ لایحه حمایت از خانواده

^۶ دستورالعمل سازمان اسناد و املاک کشور شماره ۱/۳۴/۵۳۹۵۸ مورخ هفتم بهمن ماه ۱۳۸۵

^۷ موسسه حقوقی عدل فردوسی / ۲- تاپ نیک / ۳- وبلاگ بیمه ایران، شرایط بیمه مهریه

سرمایه و پس انداز برای مهریه (نوعی سرمایه گذاری به نفع زن و شوهر است زن ذینفع و مرد نیز نفع می برد زیرا به همان میزان که مهریه به زن پرداخت می شود ذمه شوهر بری می گردد، اما این نوع بیمه نوعی انتقال دین است و بیمه ضامن عهده شوهر در صورت مرگ و طلاق است.)^۱ در زیر به معرفی بیمه مهریه از (وبلاگ بیمه ایران)^۲ پرداختیم با توجه به اینکه مرگ و طلاق در آن ذکر شده است و با اضافه کردن بندی مبنی بر تا پایان یافتن مدت تعیین شده، به تعدیل شروط بیمه مهریه پرداخته اند.

الف- بیمه گر: شرکت سهامی بیمه ایران

ب- بیمه گذار: زوج یا پدر و مادر او و یا هر شخص حقیقی یا حقوقی که به آینده زوج علاقمند است و پرداخت حق بیمه را به عهده می گیرد.

ج- بیمه شده: شوهر (زوج) می باشد که سلامت یا زندگی او تحت پوشش بیمه قرار گرفته و حیات یا از کار افتادگی و یا فوت او موجب انجام تعهدات بیمه گر خواهد بود. بیمه شده می تواند عنوان بیمه گذار را نیز داشته باشد.

د- استفاده کننده: در این بیمه زوجه به عنوان ذی نفع در موارد فوت بیمه شده (زوج) در طول مدت بیمه یا حیات وی در انقضای مدت بیمه یا حیات وی در انقضای مدت بیمه از مزایای بیمه نامه استفاده می نماید.

زوج نمی تواند در طول مدت بیمه بدون موافقت زوجه ذی نفع را تغییر دهد.

مزایای بیمه مهریه مطرح شده از نظر بیمه ایران:

۱- بیمه نامه مهریه تضمینی مطمئن برای پرداخت تمامی یا مقداری از مهریه و پشتوانه مالی مناسبی است که زوجه میتواند از مزایای آن به شرح زیر بهره مند شود.

۲- در صورت حیات زوج در پایان مدت بیمه، سرمایه اصلی بیمه نامه به صورت یک جا و یا مستمری به زوجه پرداخت می گردد..

^۱ قاسم زاده، سیدمرتضی، بیمه مهر: لزوم تبیین و بازنگری و اصلاح ساختار آن، مجله پژوهشهای حقوقی، ۱۱، ص ۱۳۰

^۲ موسسه حقوقی عدل فردوسی / ۲- تاپ نیک / ۳- وبلاگ بیمه ایران، شرایط بیمه مهریه

۳- در صورت از کار افتادگی دائم و کامل زوج در طول مدت بیمه، بیمه گذار از پرداخت اقساط بعدی حق بیمه تا پایان مدت بیمه معاف شده و تعهدات بیمه گر کماکان در موعد مقرر انجام خواهد گرفت.

۴- در صورت فوت بیمه شده در طول مدت بیمه سرمایه اصلی بیمه نامه به زوجه پرداخت خواهد شد.

۵- در صورت فوت بیمه شده بر اثر حادثه دو برابر سرمایه اصلی بیمه نامه به زوجه پرداخت خواهد گردید.

۶- چنانچه زوجه بعد از گذشت حداقل شش ماه از تاریخ شروع بیمه نامه و پرداخت حق بیمه مربوطه توسط بیمه گذار و قبل از پایان مدت بیمه مطلقه گردد ذخیره پس اندازی بیمه نامه تا تاریخ پرداخت حق بیمه به وی پرداخت خواهد شد.

۷- زوجه به میزان ۷۵ درصد در منافع حاصل از عملیات بیمه گری در این بخش سهم بوده و در صورت تشکیل منافع مزبور، سرمایه اصلی بیمه نامه به اضافه سرمایه ای که از محل مشارکت در منافع ایجاد شده است به وی پرداخت خواهد شد.

۸- زوجه می تواند پس از گذشت حداقل دو سال از شروع بیمه و پرداخت مستمر حق بیمه مربوطه از محل ذخیره پس اندازی بیمه نامه تقاضای وام نماید.

سرمایه بیمه مهریه جزء ماترک نبوده و از مالیات بر درآمد و مالیات بر ارث معاف می باشد.

۹- در صورت قطع پرداخت حق بیمه از طرف بیمه گذار، قبل از شش ماه از تاریخ شروع بیمه، بیمه نامه مشمول شرایط ابطال شده و بیمه گر هیچگونه تعهدی نخواهد داشت و در صورتی که حق بیمه بیش از شش ماه پرداخت شده باشد، بیمه نامه دارای ارزش باز خرید بوده و ارزش باز خرید صرفاً به زوجه پرداخت خواهد شد.

۱۰- در صورت فوت زوجه در طول مدت بیمه نامه (پس از گذشت حداقل ۶ ماه از تاریخ شروع بیمه و پرداخت حق بیمه مربوط) ارزش باز خرید بیمه نامه در وجه بیمه گذار پرداخت خواهد شد.

نتیجه گیری

در پایان آنچه در بررسی بیمه نفقه دریافتیم جواز بیمه کردن نفقه توسط زوج بعد از نکاح می باشد ، اگر بیمه نفقه را نوعی ضمانت که از عقود معین می باشد بدانیم باید سبب که زوجیت محقق شده باشد و اگر بیمه نفقه را از عقود مستقل بدانیم عموم ادله آن را تایید می نماید و گفته شد اصل بیمه تامین و احساس امنیت و جبران خسارت در آینده می باشد، بنابراین نفقه آینده طبق طبیعت بیمه مورد نظر می باشد. و تعهد به نفع شخص ثالث در آن صادق است. بیمه گر را در بیمه نفقه نوعی منتقل کننده مالکیت در زمان استحقاق زوج می توان تصور کرد . در بیمه نامه با توجه به ماده سه قانون بیمه معین نمودن میزان نفقه ضروری است. و با توجه بر عرف و عادت و وضعیت زندگی زن صورت خواهد گرفت. و برخلاف بیمه مهریه که دارای پیچیدگی های زیادی می باشد. بیمه نفقه دارای پیچیدگی کمتر و موانع کمتری از جهت فقهی می باشد. به طور کلی صحت بیمه نفقه در آینده نیز مورد پذیرش است. در اجرت المثل به دلیل شباهتی که با عقد جعاله دارد می گوئیم در زمانی که عقد جعاله صورت می گیرد سبب محقق شده و می توان آن را بیمه کرد به شرط آنکه موکول به آینده باشد. زیرا چیزی بر ذمه زوج ثابت نشده است. اگر پرداخت اجرت المثل را نوعی عقد جعاله در نظر بگیریم که زن و شوهر در آغاز نکاح به آن توافق نموده اند. پس سبب ضمانت که همان عقد جعاله می باشد به وجود آمده است. بنابراین اگر بیمه را نوعی ضمان بدانیم، می توان اجرت المثل را ضمانت کرد. اما به دلیل اینکه بیمه ضمانت حال را به دلیل ضمانت مالم یجب بیمه نمی نماید. تنها در مورد بیمه اجرت المثل در زمان آینده محقق خواهد بود. حتی اگر بیمه را عقدی مستقل بدانیم به دلیل اینکه سرمایه حال شده در تعهد بیمه قرار نمی گیرد این امر غیر ممکن است. اجرت المثل زمانی به زوج پرداخت می گردد که طلاق صورت بگیرد و دادگاه بر این امر اقدام خواهد نمود، و این امر نشان می دهد پرداخت سرمایه بیمه در هنگام یا بعد از طلاق امری ناممکن و بیهوده است ، زیرا زوج و زوجه قبل از اینکه از هم جدا شوند تمام حقوق یکدیگر را می پردازند. .

در رابطه با پیشنهادات نویسنده در این راستا باید گفت آنچه برای بیمه مهریه پیشنهاد می شود قرارداد (شروط منصفانه)^۱ در عقد است تا بتوان در کنار آن مشکلات دیگر جامعه را حل نمود، مثل پرداخت سرمایه مهریه به همسر به شرط دوام زندگی مثلاً تا ۲۰ سال یا تعداد تولد فرزند. اما متأسفانه شرایط مذکور در طرح بیمه مهریه نه تنها نقش حمایتی مهریه را از بین خواهد برد. بلکه نمایندگی های شرکت بیمه را دارای انبوه پرونده هایی خواهد نمود که زنان به دلیل طلاق خواستار دریافت مهریه هایشان هستند و بیمه هیچ راهی نخواهد داشت جز آنکه آنها را بپردازد. و دیری نخواهد گذشت که شرکت های بیمه دچار ضرر و زیان خواهند شد. و در کنار آن خانواده های از هم پاشیده که به امید گرفتن مهریه از هم جدا شده اند یا تباری بر جدایی نموده اند..تعدد زوجات در مردان بی قید که با حربه مهریه پایبند زندگی بوده اند برای زنان و فرزندان ایجاد خطر می نماید. و آمار مرگ های مشکوک در جامعه در میان مردان افزایش می یابد. تفکرات سود جویانه شرکت های بیمه نیاز به دخالت مقتدرانه دولت ها دارد تا بتواند با استفاده از تفکرات عالمان و دانشمندان دینی و اجتماعی در رسیدن به اهداف کلان اجتماعی جهت گیری درست بنماید، نباید از نظر دور داشت که نقش عمیق و بزرگ فرهنگ می تواند بهترین و موثرترین راه چاره باشد و گرنه زمانی که زن و مرد پیمان زناشویی می بندند هیچ کدام به قصد گرفتن و دادن مهریه تصمیم به ازدواج نگرفته اند و آنچه در جریان زندگی ها اتفاق می افتد مثل بد اخلاقی ها، بیکاری، نبود درآمد منجر به پررنگ شدن این ابزار حمایتی می نماید. در نهایت تا زمانی که این شروط تغییر ننماید و شرکت ها تنها در پی سود خود باشند. بیمه مهریه از شکل مشروع خود به شکل نامشروع تبدیل می شود زیرا نه تنها عاقلانه نیست بلکه مفسده ایجاد می نماید. (شروط در ضمن عقد هر گونه شرط مشروع و مقدر صحیح است و شرط نامشروع و غیر مقدر صحیح نیست)^۱ و شرط طلاق برای پرداخت مهریه صحیح نمی باشد.

^۱ شعرانی، ابو الحسن، بصره المتعلمین فی أحكام الدین، ترجمه و شرح، ج ۱، ص: ۲۶۷

منابع و مأخذ

قرآن کریم

- ۱- اردبیلی، احمد بن محمد، زبدۀ البیان فی أحكام القرآن، انتشارات المكتبة الجعفریة لإحياء الآثار الجعفریة، تهران، چاپ اول ۱۴۰۳ هـ
- ۲- اردبیلی، احمد بن محمد، مجمع الفائدة و البرهان فی شرح إرشاد الأذهان، انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، قم - ایران، چاپ اول، ۱۴۰۳ هـ
- ۳- حکیم، سید محسن، منهاج الصالحین، انتشارات لطفی، چاپ چهارم، تهران، ۱۳۵۳
- ۴- حلی، علامه، حسن بن یوسف بن مطهر اسدی، منتهی المطلب فی تحقیق المذهب، انتشارات مجمع البحوث الإسلامیة، مشهد - ایران، چاپ اول، ۱۴۱۲ هـ
- ۵- حر عاملی، محمد حسن، وسائل الشیعه، انتشارات دار احیاء التراث العربی، بیروت
- ۶- حلی، جمال الدین، احمد بن محمد اسدی، المهذب البارع فی شرح المختصر النافع، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ اول، ۱۴۰۷ هـ
- ۷- حلی، فخر المحققین، محمد بن حسن بن یوسف، إیضاح الفوائد فی شرح مشکلات القواعد، مؤسسه اسماعیلیان، قم - چاپ اول، ۱۳۸۷ هـ
- ۸- خوئی، ابولقاسم، مصباح الفقاهه، انتشارات دارالهادی، چاپ اول، ۱۴۱۲ هـ
- ۹- دزفولی، مرتضی بن محمد امین انصاری، کتاب المکاسب (للشیخ الأنصاری، ط - الحدیث)، کنگره جهانی بزرگداشت شیخ اعظم انصاری، قم، چاپ اول، ۱۴۱۵ هـ، ۲۶
- ۱۰- صیمری، مفلح بن حسن (حسین)، تلخیص الخلاف و خلاصه الاختلاف - منتخب الخلاف، انتشارات کتابخانه آیه الله مرعشی نجفی - ره، قم، چاپ اول، ۱۴۰۸ هـ
- ۱۱- عاملی، کرکی، محقق ثانی، علی بن حسین، جامع المقاصد فی شرح القواعد، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، قم چاپ دوم، ۱۴۱۴ هـ
- ۱۲- عاملی، شهید ثانی، زین الدین بن علی، الروضة البهیة فی شرح اللمعة الدمشقیة (المحشی - کلاتر)، کتابفروشی داوری، قم، چاپ اول، ۱۴۱۰ هـ

- ۱۳- عاملی، شهید ثانی، زین الدین بن علی، مسالك الأفهام إلى تنقيح شرائع الإسلام، ۱۵ جلد، مؤسسه المعارف الإسلامیه، قم - ایران، اول، ۱۴۱۳ هـ ق
- ۱۴- کلینی، ابو جعفر، محمد بن یعقوب، الکافی (ط - دار الحدیث)، ، دار الحدیث للطباعه و النشر، قم، چاپ اول، ۱۴۲۹ هـ ق
- ۱۵- نجفی، صاحب الجواهر، محمد حسن، جواهر الکلام فی شرح شرائع الإسلام، دار إحياء التراث العربی، بیروت - لبنان، چاپ هفتم، ۱۴۰۴ هـ ق
- ۱۶- یزدی طباطبایی، محمد کاظم: عروه الوثقی، ۲ جلدی، انتشارات المکتبه العلمیه الاسلامیه، بی تا

فارسی

- ۱۷- امامی، سید حسن، حقوق مدنی (امامی)، انتشارات اسلامی، تهران
- ۱۸- تبریزی، جعفری، محمد تقی، رسایل فقهی (علامه جعفری)، انتشارات منشورات کرامت، تهران-ایران، اول، ۱۴۱۹
- ۱۹- ایمانی، باران، کتاب طلایی: حقوق مدنی ۲ (اموال و مالکیت)، انتشارات طلایی پویندگان دانشگاه، ۱۳۹۱ چاپ اول
- ۲۰- جمالی زاده، احمد، بررسی فقهی عقد بیمه، قم، انتشارات بوستان کتاب (دفتر تبلیغات اسلامی)، اول، ۱۳۷۹
- ۲۱- جرجانی، سید امیر ابو الفتح حسینی، تفسیر شاهی، انتشارات نوید، تهران، چاپ اول، ۱۴۰۴ هـ ق
- ۲۲- جمالی زاده، احمد، نظری فقهی به مساله بیمه، مجله علوم انسانی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، شماره ۱
- ۲۳- حلی، مقداد بن عبد الله سیوری - مترجم: بخشایشی، عبد الرحیم عقیقی، کنز العرفان فی فقه القرآن - پاساژ قدس، قم - چاپ اول، هـ ق

پروفیسر شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی